כיתה ג' | תושב"ע · משנה | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | תענית ד, ח (תחילת המשנה)

"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את שני הימים השמחים שהמשנה מזכירה: ט"ו באב ויום הכיפורים.
- התלמידים יסבירו לפי המשנה והרע"ב למה שאלו בגדי לבן: "שלא לבייש את מי שאין לו".
- התלמידים יכירו טעמים לשמחה של ט"ו באב לפי הרע"ב.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

איך מבקשים, ואיך מודים?

בכל שיעור מוסיפים לבריסטול "מילה של המשנה" ופירוש שלה במילים של הכיתה.

🧪 פתיחה

שואלים: מה היה מרגיש ילד שבא למסיבה בבגד ישן, וכל השאר בבגדים חדשים? מה אפשר לעשות כדי שאף אחד לא ירגיש כך?

📖 הסבר למורה

המשנה אומרת בשם רבן שמעון בן גמליאל: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים". בימים האלה בנות ירושלים יוצאות "בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו". הרע"ב מסביר: "שכולן שואלין, אפילו עשירות, שלא לבייש את מי שאין לו".

הרע"ב מביא כמה טעמים לשמחה של ט"ו באב: בו כלו מתי המדבר בשנת הארבעים; בו בוטלו השומרים שהושיב ירבעם בן נבט כדי למנוע עלייה לרגל; בו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה; ובו הפסיקו לכרות עצים למערכה.

בכיתה ג' לומדים רק את תחילת המשנה (עד "את מי שאין לו"), והמסר המרכזי הוא הרגישות לאחר: גם העשירות שאלו בגדים. ההמשך של המשנה (על המחולות) לא נלמד כאן.

זרמים: נכתב לחמ"ד, לפי תכנית המשנה של משרד החינוך (מסכת תענית בכיתה ג', לפי המתווה החדש). בממלכתי אפשר להשתמש בשיעורים כהיכרות עם המשנה ועם החגים והמנהגים שהיא מתארת.

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, תענית פרק ד, משנה ח (קטע)

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבָּהֶן בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִין, שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על תענית ד, ח

כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב. שֶׁבּוֹ כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים. וּבוֹ נִתְבַּטְּלוּ אוֹתָן הַשּׁוֹמְרִים שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט שֶׁהָיוּ מוֹנְעִים אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לָרֶגֶל. וּבוֹ נִתְּנוּ הֶרוּגֵי בֵיתָר לִקְבוּרָה. וּבוֹ הָיוּ פּוֹסְקִים מִלִּכְרֹת עֵצִים, לַמַּעֲרָכָה, לִפְי שֶׁמֵּאָז תֵּשׁ כֹּחָהּ שֶׁל חַמָּה, שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ לְיַבֵּשׁ הָעֵצִים מִלַּחוּתָן:

שְׁאוּלִים. שֶׁכֻּלָּן שׁוֹאֲלִין, אֲפִלּוּ עֲשִׁירוֹת, שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 כתוב במשנה	🔍 מפרשים (ושל מי הפירוש)
"לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים"	שני ימים מאוד שמחים. הרע"ב מסביר למה ט"ו באב שמח: כלו מתי המדבר, ובוטלו השומרים של ירבעם, ועוד.
"בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִין"	"כלי לבן" = בגדים לבנים. "שאולין" = שאולים, לא שלהן.
"שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ"	רע"ב: גם העשירות שאלו בגדים, כדי שהעניות לא יתביישו.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: דף העבודה, בריסטול

1. פתיחה: ילד בבגד ישן במסיבה (6 דקות)
2. קריאת המשנה (עד "את מי שאין לו") ופירוש המילים (10 דקות)
3. קריאת הרע"ב: למה כולן שאלו? ולמה ט"ו באב שמח? (9 דקות)
4. דף העבודה (12 דקות)
5. פעולה כיתתית: ממציאים כלל אחד לכיתה "שלא לבייש את מי שאין לו" (8 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. אילו שני ימים טובים מזכירה המשנה?
2. מה לבשו בנות ירושלים?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. לפי הרע"ב, למה גם העשירות שאלו בגדים?
2. איזה טעם לשמחת ט"ו באב, מהטעמים של הרע"ב, הכי מובן לכם?

הערכה (מה דעתי?)

1. איפה בבית הספר אפשר לעשות כמו בנות ירושלים, כדי שאף אחד לא יתבייש?

🏁 סיכום השיעור

כותבים על הבריסטול את הכלל שהכיתה המציאה, ולידו: "שלא לבייש את מי שאין לו (משנה תענית ד, ח)". סיכום היחידה: ביקשנו גשם, למדנו להתעקש בתפילה, ולמדנו להיזהר בכבוד של אחרים.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. למה בנות ירושלים שאלו בגדים?
2. כתבו דבר אחד שאפשר לעשות כדי לא לבייש חבר.

💡 הערות למורה

ט"ו באב חל בקיץ, בחופש הגדול. אפשר להזכיר שהוא נקרא היום גם "חג האהבה"; זה מנהג מודרני, לא מהמשנה.

📝 בדף העבודה

שאלות הבנה, טעמי ט"ו באב לפי הרע"ב, שאלה על "שלא לבייש" ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- משנה תענית ד, ח (ספריא)
- רע"ב על תענית ד, ח (ספריא)

מחוון: ט"ו באב: שלא לבייש

1. כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב · הַכִּפּוּרִים.
2. ב. בגדים לבנים שאולים
3. "שלא לבייש את מי שאין לו": כדי שהעניות, שאין להן בגדים יפים, לא יתביישו.
4. שניים מתוך: בו כלו מתי מדבר בשנת הארבעים; בו בוטלו השומרים של ירבעם שמנעו לעלות לרגל; בו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה; בו הפסיקו לכרות עצים למערכה.
5. תשובה פתוחה, למשל: כולם מביאים אותו דבר לטיול, כולם מקבלים את אותה מתנה. לבדוק שהפתרון שומר על כבוד כולם.